

תורה ממרום לפרשת כי תבוא

מצוות ביכורים

מאת : עזרא מרום

בס"ד

"והיה כי תבוא אל הארץ אשר ד' אלוקיך נותן לך נחלה ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך... ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ד' אלוקיך לשכן שמו שם" (כ"ו, 1). מצוות הביכורים המוזכרת בפרשתנו מבטאת שני רעיונות מרכזיים: הכרת הטוב והודאה על הרע כפי שיבואר להלן:

א. הביכורים סמל הכרת הטוב

נאמר במשנה מסכת ביכורים ג: " כיצד מפרישין את הביכורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול ענבים שביכר, רימון שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אילו ביכורים." שואל בעל תוספות יום טוב מדוע שינתה המשנה את לשון הפסוק בתורה והקדימה את התאנה לגפן? (בתורה נאמר: "ארץ גפן ותאנה ורימון"). התשובה לכך היא שבהרבה מקומות מצאנו שהתאנה מסמלת את נושא הכרת הטוב ואת התגמול של מידה כנגד מידה: **1.** תכונה זו של הכרת הטוב מתבטאת כבר בוידוי הביכורים שכתוב בפרשתנו: "וענית ואמרת לפני ד' אלוקיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה... וירעו אותנו המצרים ויוציאונו ד' ממצרים ביד חזקה... ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש ועתה הבאתי ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ד' " (כי תבוא, כ"ו 5). אדם רואה את ראשית פרי עמלו ותאב לאוכלו. בא יצר הכרת הטוב ואומר לו להביא את הפרי הראשון כביכורים לקב"ה גם בגלל הכרת הטוב וגם כדי שלא יכשל במחשבת זדון של " כוחי ועוצם ידי עשה לי זאת". הוא קושר את הפרי בגמי כדי לרמוז על ראשי תיבות גמי = גדולים מעשי!.

2. בחטא עץ הדעת התאנה היתה היחידה שהיתה מוכנה לעזור לאדם וחווה לכיסוי מערומיהם שנאמר: "ויראו כי ערומים הם ויתבוששו ויתפרו עלה תאנה". לפי מדרש בראשית רבה עץ הדעת היה עץ התאנה. כשהקב"ה גירש את האדם מגן עדן עקב חטאו היה מחזר על כל האילנות כדי לקחת מהם עלים לכיסוי מערומיו ולא קיבלוהו. רק התאנה שממנה אכל הסכימה שיקח ממנה עלים. מדוע מכל עצי הפרי נבחרה דוקא התאנה לסמל את הכרת הטוב ואת תכונת הנתינה? התשובה לכך נעוצה באופן נתינת הפירות בתאנה. פירות התאנה אינם מתבשלים בבת אחת אלא נלקטים מעט מעט. תקופת קטיף התאנים באותו אילן נמשכת מראשית הקיץ עד החורף. (עיין בבא בתרא כ"ח:). מכיון שנתינתה אינה חד פעמית בזמן מצומצם אלא כמעט תמידית היא מסמלת בכך את כח הנתינה והכרת הטוב במי שמשקיע בגידולה בבחינת: נוצר תאנה יאכל פריה".

3. חטא עץ הדעת מבטא מצב שבו האדם לא הצליח להתאפק ולהתגבר על יצרו ע"י שהיפר את איסור האכילה. התיקון לחטא זה יהיה מידה כנגד מידה: חוסר ההתאפקות יתוקן ע"י התאפקות שמתבטאת באי אכילת הפרי הראשון שמיועד לביכורים.

ב.הודאה גם על הרע

בגמרא ברכות מ"ח: נאמר: " רבי מאיר אומר מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה? תלמוד לומר " ולקחת מכל פרי האדמה אשר נתן לך ד' אלוקיך". הכפילות של שמות הקב"ה מלמדת שעליך להודות לקב"ה בכל דין שדנך בין במידה טובה ובין במידת הפורענות שהרי ד' הוא מידת הרחמים ואילו אלוקים זו מידת הדין. רבי מאיר דורש זאת גם מהפסוק: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ד' אלוקיך" (כ"ו, 11). לפי זה מסביר רבי מאיר שת הסיבה שהמשנה לביכורים, שהזכרנו לעיל בפתיחת מאמרנו, מביאה כדוגמא את התאנה והענבים. הפרי שגרם לחטא האדם הראשון היה או תאנה או ענבים כמאמר הגמרא בסנהדרין ע: תניא רבי מאיר אומר אותו אילן שאכל ממנו האדם הראשון גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה לעולם אלא יין. רבי נחמיה אומר תאנה היה שבדבר שקילקלו, בו ניתקנו שנאמר: ויתפרו עלי תאנה. ע"י החטא התקלל האדם שיצטרך להתאמץ בעבודת האדמה ככתוב: "ארורה האדמה בעבורך בעיצבון תאכלנה כל ימי חיך וקץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה. בזיעת אפיך תאכל לחם." (בראשית י"ז, 19). העונש של האדם הראשון נבע מכפיות טובה על כך שבגן עדן היה לו הכל מבלי להתאמץ ועל כן קיבל את עונשו שכל מה שקיבל קודם בקלות יצטרך להשיג בעבודה קשה ומאומצת. לכן מוזכרים במשנה הנ"ל התאנה והענבים שבהם נגרם חטא עץ הדעת שע"י התנהגותו הביא האדם קללה לעולם. ובכל זאת הוא מודה לקב"ה כשמביא את הפירות שעמל וטרח עליהם בגלל הקללה. מכאן שצריך לברך ולהודות גם על הרע.